

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Institutt for matematiske fag

TMA4240 Statistikk
Høst 2017

Anbefalt øving 9
Løsningskisse

Oppgave 1

- a) Vi lar her Y være antall fugler som kolliderer med vindmølla i løpet av den gitte perioden på $t = 5$ uker. Siden Y er poissonfordelt med intensitet $\lambda = 1$ fugl/uke, har Y punktsannsynlighet

$$P(Y = y) = \frac{(\lambda t)^y}{y!} e^{-\lambda t} = \frac{5^y}{y!} e^{-5}, \quad y = 0, 1, 2, \dots$$

Figur 1 illustrerer denne punktsannsynligheten for verdier av y mellom 0 og 14. Sannsynligheten for at mer enn 10 fugler kolliderer i løpet av vedkommende periode er da

$$P(Y > 10) = 1 - P(Y \leq 10) = 1 - \sum_{y=0}^{10} \frac{5^y}{y!} e^{-5} = 1 - 0.986 = \underline{\underline{0.014}}.$$

Sannsynligheten for at færre enn fem fugler kolliderer er

$$P(Y < 5) = P(Y \leq 4) = 0.44,$$

og den betingede sannsynligheten for at ingen fugler kolliderer, gitt at færre enn fem gjør det, er

$$P(Y = 0 | Y < 5) = \frac{P(Y = 0 \cap Y < 5)}{P(Y < 5)} = \frac{P(Y = 0)}{P(Y < 5)} = \frac{e^{-5}}{0.44} = \underline{\underline{0.015}}.$$

- b) Rimelighetsfunksjonen er sannsynligheten for å få $Y = 261$ med parameter $4 \cdot 52\lambda = 208\lambda$. Rimelighetsfunksjonen er en funksjon av parameteren λ .

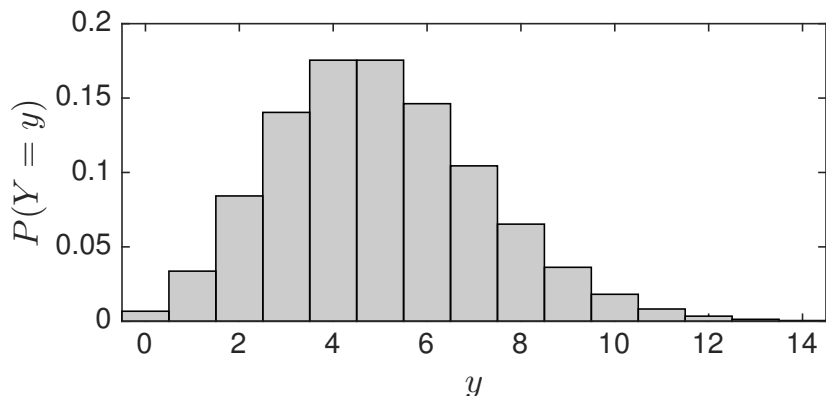
Vi tar logaritmen til rimelighetsfunksjonen for å forenkle utregningene,

$$l(\lambda) = \log P(Y = 261; \lambda) = 261 \log(208\lambda) - \log(261!) - 208\lambda$$

Vi finner maksimum ved å derivere med hensyn på λ ,

$$l'(\lambda) = \frac{261}{\lambda} - 208 = 0 \Rightarrow \lambda = \frac{261}{208}.$$

Dette gir $\hat{\lambda} = 261/208 = 1.25$.

Figur 1: Punktsannsynligheten til den stokastiske variabelen Y , som er poissonfordelt med forventningsverdi $\mu = \lambda \cdot t = 5$.

- c) Momentgenererende funksjon til en sum av to uavhengige variabler er produktet av de momentgenererende funksjonene for de to variablene. Momengenererende funksjon for en Poisson-fordelt variabel er

$$M_X(t) = \sum_{y=0}^{\infty} e^{ty} \frac{\lambda^y}{y!} e^{-\lambda} = \sum_{y=0}^{\infty} \frac{(e^t \lambda)^y}{y!} e^{-\lambda} = e^{\lambda(e^t-1)} \sum_{y=0}^{\infty} \frac{(e^t \lambda)^y}{y!} e^{-e^t \lambda} = e^{\lambda(e^t-1)}$$

hvor den siste summen er 1 fordi det er en sum over en Poisson-fordelt variabel med parameter $e^t \lambda$. Da er

$$M_Z(t) = M_X(t)M_Y(t) = e^{\lambda(e^t-1)} e^{\nu(e^t-1)} = e^{(\lambda+\nu)(e^t-1)}$$

Vi kjenner igjen formen på funksjonen som en momentgenererende funksjon. Dette er momentgenererende funksjon til en Poisson-fordelt tilfeldig variabel med parameter $\lambda + \nu$.

Oppgave 2

- a) Sannsynligheten for at ventetiden er lenger enn 2 uker:

$$P(X > 2) = 1 - P(X \leq 2) = 1 - F(2) = 1 - (1 - \exp(-0.04 \cdot 2^2)) = \exp(-0.16) = \underline{\underline{0.8521}}.$$

Sannsynligheten for at du må vente minst 5 uker, gitt at du må vente i minst 2 uker:

$$\begin{aligned} P(X > 5 | X > 2) &= \frac{P(X > 5 \cap X > 2)}{P(X > 2)} = \frac{P(X > 5)}{P(X > 2)} = \frac{1 - P(X \leq 5)}{P(X > 2)} \\ &= \frac{1 - F(5)}{P(X > 2)} = \frac{1 - (1 - \exp(-0.04 \cdot 5^2))}{0.8521} = \frac{0.3679}{0.8521} = \underline{\underline{0.4317}}. \end{aligned}$$

Sannsynlighetstettheten til X for $x \geq 0$ finner vi ved å derivere $F(x)$:

$$f(x) = \frac{dF(x)}{dx} = 0 - (-2\alpha x \exp(-\alpha x^2)) = 2\alpha x \exp(-\alpha x^2), \quad \text{for } x \geq 0.$$

b) SME for α :

Finner først rimelighetsfunksjonen, som er simultanfordelingen for $X_1, X_2, \dots, X_n$ sett på som funksjon av x_i 'ene og α :

$$\begin{aligned} L(x_1, x_2, \dots, x_n; \alpha) &= f(x_1, x_2, \dots, x_n; \alpha) = \prod_{i=1}^n f(x_i; \alpha) \\ &= \prod_{i=1}^n 2\alpha x_i \exp(-\alpha x_i^2) = 2^n \alpha^n \left(\prod_{i=1}^n x_i \right) \exp\left(-\alpha \sum_{i=1}^n x_i^2\right). \end{aligned}$$

Tar logaritmen:

$$l(x_1, x_2, \dots, x_n; \alpha) = \ln L(x_1, x_2, \dots, x_n; \alpha) = n \ln 2 + n \ln \alpha + \sum_{i=1}^n \ln x_i - \alpha \sum_{i=1}^n x_i^2.$$

Deriverer med hensyn på α og setter lik 0:

$$\begin{aligned} \frac{\partial l(x_1, x_2, \dots, x_n; \alpha)}{\partial \alpha} &= 0 + \frac{n}{\alpha} + 0 - \sum_{i=1}^n x_i^2 = 0 \\ \frac{n}{\alpha} &= \sum_{i=1}^n x_i^2 \\ \alpha &= \frac{n}{\sum_{i=1}^n x_i^2}. \end{aligned}$$

Dvs. SME for α er $\alpha^* = \frac{n}{\sum_{i=1}^n x_i^2}$, som er ulik $\hat{\alpha}$. $\hat{\alpha}$ er dermed ikke SME for α .

$$\text{Estimator } \hat{\mu} \text{ for } \mu: \hat{\mu} = \frac{\sqrt{\pi}}{2\sqrt{\hat{\alpha}}} = \frac{\sqrt{\pi} \sqrt{\sum_{i=1}^n X_i^2}}{2\sqrt{n-1}}.$$

Innsatt verdier blir $\hat{\alpha} = 0.029$ og estimatet for μ blir $\hat{\mu} = \frac{\sqrt{\pi}}{2\sqrt{\hat{\alpha}}} = \frac{\sqrt{\pi}}{2\sqrt{0.029}} = 5.2$ uker.

c) Sannsynlighetsfordelingen for $Y = X^2$ finner vi ved å bruke transformasjonsformelen.

La $Y = u(X) = X^2$ slik at $X = w(Y) = \sqrt{Y}$ (har at $X > 0$). Dermed er

$$f_Y(y) = f_X(w(y)) |w'(y)| = 2\alpha \sqrt{y} \exp(-\alpha(\sqrt{y})^2) \left| \frac{1}{2\sqrt{y}} \right| = \alpha \exp(-\alpha y).$$

Dette er sannsynlighetstettheten i eksponensialfordelingen med forventning $1/\alpha$, og dermed har vi vist at Y er eksponensialfordelt.

Forventningsverdi for $\hat{\alpha}$:

$$E(\hat{\alpha}) = E\left(\frac{n-1}{\sum_{i=1}^n X_i^2}\right) = (n-1) \cdot E\left(\frac{1}{\sum_{i=1}^n X_i^2}\right) = (n-1) \cdot \frac{1}{(1/\alpha)(n-1)} = \frac{n-1}{n-1} \alpha = \alpha.$$

Her har vi brukt resultatet oppgitt i oppgaveteksten.

Siden $E(\hat{\alpha}) = \alpha$, er $\hat{\alpha}$ forventningsrett.

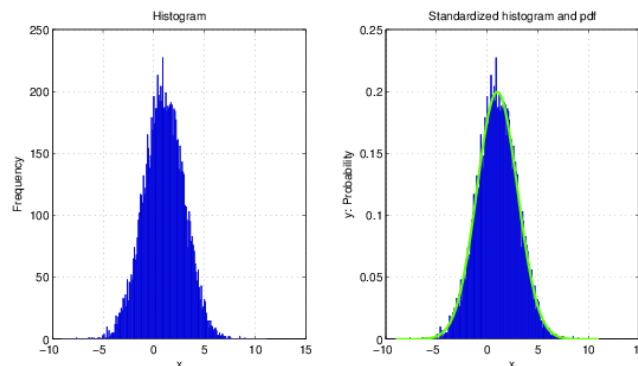
Oppgave 3

Scriptet `run_confds.m` simulerer n data $x_1, \dots, x_n$ fra en normalfordeling med forventningsverdi $\mu = 1$ og varians $\sigma^2 = 2^2$ ved å trekke n ganger fra en standard normalfordeling $y_i \sim N(0, 1)$ og utføre lineærtransformasjonen

$$x_i = \mu + \sigma \cdot y_i, \quad i = 1, \dots, n$$

Fra uttrykket kan vi greit regne på at da vil $x_i \sim N(\mu, \sigma^2)$. (I Matlab trekker man fra en standard normalfordeling med funksjonen `'randn'`).

Kjører vi scriptet får vi et histogram av $n = 10000$ simulerte data $x_1, \dots, x_n$, som f.eks. kan se slik ut

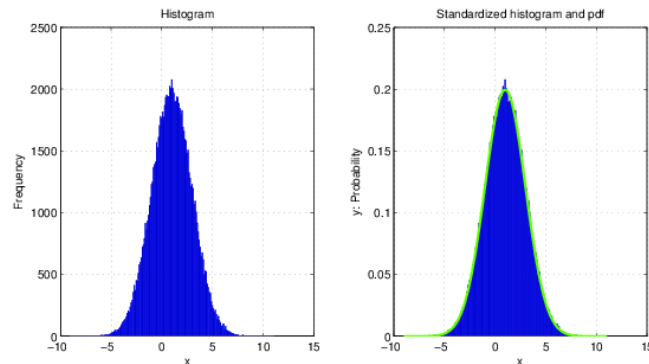

Figur 2: Histogram av $n = 10000$ simulerte data fra $N(1, 2^2)$

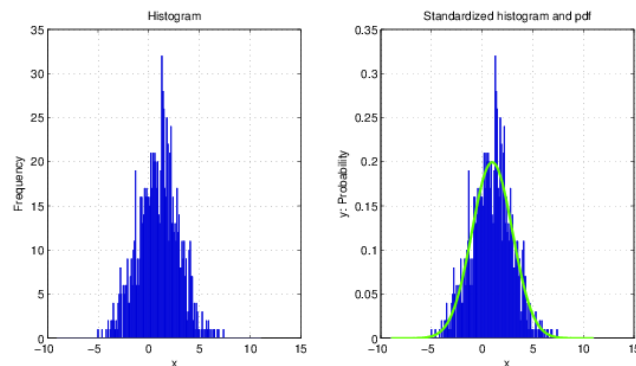
Histogrammet til høyre er standardisert, altså transformert slik at areal under histogram-søylene blir 1. I plottet er det i grønt også tegnet inn kurven for normalfordelingen med forventning 1 og standardavvik 2. Vi ser at de simulerte dataene overlapper normalfordelingen de kommer fra veldig bra. Dette siden vi simulerer såpass mange datapunkter. Det resulterende gjennomsnittet $\hat{\mu} = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n x_i = 1.0047$ er veldig nærme den sanne forventningsverdien som også ligger innenfor det estimerte konfidensintervallet $[0.96591, 1.0434]$.

Trekker vi stedet $n = 100000$ data (setter altså parameteren `'n'` i scriptet til 100000) kan histogrammet f.eks. se ut som i Fig.2 med estimert forventningsverdi $\hat{\mu} = 0.9983$ og estimert 95% konfidensinterval $[0.9859, 1.0107]$. Igjen er estimatet tilnærmet likt sann forventningsverdi, som ligger innenfor konfidensintervallet, og overlappen mellom dataene og normalkurven er enda bedre.

Trekker vi $n = 1000$ data (setter altså parameteren `'n'` i scriptet til 1000) kan histogrammet f.eks. se ut som i Fig.3. med estimert forventningsverdi $\hat{\mu} = 0.9594$ og estimert 95% konfidensinterval $[0.83741, 1.0815]$. Estimatet er fortsatt bra, men ikke like nærme som i tilfellene med høyere n . Vi ser også at estimert konfidensinterval er litt bredere, og at overlappen mellom dataene og normalkurven er dårligere (dette er også fordi vi har så liten oppløsning på histogrammet).

Figur 3: Histogram av $n = 100000$ simulerte data fra $N(1, 2^2)$

Figur 4: Histogram av $n = 1000$ simulerte data fra $N(1, 2^2)$

Det estimerte konfidensintervallet er beregnet som

$$\left[\hat{\mu} - 1.96 \cdot \frac{\hat{\sigma}}{\sqrt{n}} , \hat{\mu} + 1.96 \cdot \frac{\hat{\sigma}}{\sqrt{n}} \right]$$

Når datamengden vokser og estimatet på standardaviklet ikke varierer mye ser vi at faktoren $\frac{\hat{\sigma}}{\sqrt{n}}$ går mot 0, altså blir konfidensintervallet smalere jo større datamengden er. Vi merker oss også at vi her har brukt kvantilen $z_{0,025} = 1.96$ fra en normalfordeling selv om vi her bruker estimert varians. Med ukjent varians burde vi egentlig brukt kvantiler fra t -fordeling, men siden datamengden er så stor ($n \geq 1000$) vil t -fordeling med $n - 1$ frihetsgrader være tilnærmet lik standard normalfordeling.

Oppgave 4

- a) I dette punktet lar vi X være en bestemt pH-måling, og antar at X er normalfordelt med forventningsverdi $\mu = 6.8$ og varians $\sigma^2 = 0.060^2$. Sannsynligheten for at resultatet

av målingen er under 6.74 er da

$$\begin{aligned} P(X < 6.74) &= P\left(\frac{X - 6.8}{0.06} < \frac{6.74 - 6.8}{0.06}\right) \\ &= \Phi(-1) = 1 - \Phi(1) \\ &= 1 - 0.841 = \underline{0.159}. \end{aligned}$$

Videre er sannsynligheten for at resultatet av målingen ligger mellom 6.74 og 6.86 lik

$$\begin{aligned} P(6.74 < X < 6.86) &= P(X < 6.86) - P(X < 6.74) \\ &= P\left(\frac{X - 6.8}{0.06} < \frac{6.86 - 6.8}{0.06}\right) - 0.159 \\ &= \Phi(1) - 0.159 = 0.841 - 0.159 = \underline{0.682}. \end{aligned}$$

Sannsynligheten for at avviket $|X - \mu|$ overstiger 0.06 er

$$\begin{aligned} P(|X - \mu| > 0.06) &= P(X - \mu < -0.06) + P(X - \mu > 0.06) \\ &= P\left(\frac{X - \mu}{0.06} < -1\right) + P\left(\frac{X - \mu}{0.06} > 1\right) \\ &= \Phi(-1) + 1 - \Phi(1) = 2(1 - \Phi(1)) = \underline{0.318}. \end{aligned}$$

Den samme sannsynligheten kan også regnes ut som følger:

$$\begin{aligned} P(|X - \mu| > 0.06) &= 1 - P(6.74 < X < 6.86) \\ &= 1 - 0.682 = \underline{0.318}. \end{aligned}$$

- b) Vi laster opp fila i Matlab og sjekker hvor stor andel av målingene som er lavere enn 6.74.

```
data=load('pH.txt')  
N= length(data) %Antall elementer i datasettet. Her: 53.
```

```
prob1=sum(data<6.74)/N
```

På samme måte undersøker vi hvor stor andel av målingene som er mellom 6.74 og 6.86, og andel målinger der forskjellen mellom målt verdi og $\mu = 6.8$ er større enn 0.06.

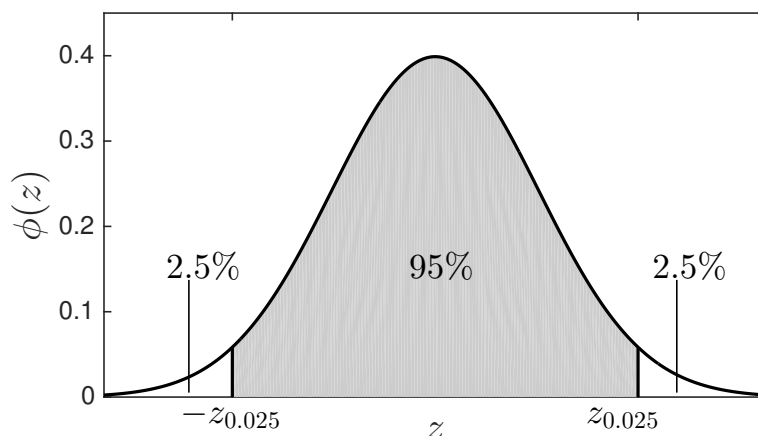
```
prob2=sum(data>6.74 & data < 6.86)/N
```

```
mu=6.8
```

```
prob3=sum(abs(data-mu)>0.06)/N
```

Datasettet gir svarene $\text{prob1}=0.0755$, $\text{prob2}=0.6415$ og $\text{prob3}=0.3396$ som de empiriske sannsynlighetene for henholdsvis $P(X < 6.74)$, $P(6.74 < X < 6.86)$ og $P(|X - \mu| < 0.06)$. Datasettet gir sannsynligheter som er i nærheten av det vi fant i oppgave **a**). Hadde vi hatt enda flere målinger i datasettet, ville vi forventet at datasettet hadde gitt oss sannsynligheter som var enda nærmere de teoretiske verdiene fra **a**).

- c) Her er Y gjennomsnittet av de N uavhengige målingene $X_1, X_2, \dots, X_N$, som alle er normalfordelte med forventningsverdi μ og varians σ^2 . Siden Y er en lineærkombinasjon

Figur 5: Sannsynlighetstettheten $\phi(z)$ til den standard normalfordelte stokastiske variabelen Z . Kvantilene $\pm z_{0.025} = \pm 1.96$ er markert.

av normalfordelte tilfeldige variable, vet vi at Y selv er normalfordelt. Forventningsverdien og variansen til Y er henholdsvis

$$E(Y) = E\left(\frac{1}{N} \sum_{i=1}^N X_i\right) = \frac{1}{N} \sum_{i=1}^N E(X_i) = \frac{1}{N} \cdot N\mu = \mu$$

og

$$\text{Var}(Y) = \text{Var}\left(\frac{1}{N} \sum_{i=1}^N X_i\right) = \frac{1}{N^2} \sum_{i=1}^N \text{Var}(X_i) = \frac{1}{N^2} \cdot N\sigma^2 = \frac{\sigma^2}{N},$$

slik at $Y \sim N(\mu, \sigma^2/N)$.

Den tilfeldige variabelen

$$Z = \frac{Y - E(Y)}{\sqrt{\text{Var}(Y)}} = \frac{Y - \mu}{\sqrt{\sigma^2/N}}$$

er standard normalfordelt, $Z \sim N(0, 1)$. Et 95% konfidensintervall for μ kan konstrueres ved å ta utgangspunkt i et tilsvarende konfidensintervall for Z (se figur 5), og så manipulere dette slik at μ isoleres,

$$\begin{aligned} 0.95 &= 1 - 2 \cdot 0.025 \\ &= P(-z_{0.025} \leq Z \leq z_{0.025}) \\ &= P\left(-z_{0.025} \leq \frac{Y - \mu}{\sqrt{\sigma^2/N}} \leq z_{0.025}\right) \\ &= P\left(Y - z_{0.025} \sqrt{\frac{\sigma^2}{N}} \leq \mu \leq Y + z_{0.025} \sqrt{\frac{\sigma^2}{N}}\right). \end{aligned}$$

Vi bruker Matlab til å regne ut gjennomsnittet av de 53 målingene i `pH.txt` og regner ut et konfidensintervall for μ basert på det spesifikke datasettet:

$N=53$

$\sigma=0.06$

$y=\text{mean}(\text{data})$

$\text{CI}=[y-1.96*\text{sqrt}(\sigma^2/N), y+1.96*\text{sqrt}(\sigma^2/N)]$

For dette datasettet er $y = 6.8108$. Setter vi inn den observerte verdien $y = 6.8108$, variansen $\sigma^2 = 0.060^2$, og 0.025-kvantilen til standard normalfordelingen $z_{0.025} = 1.96$, får vi konfidensintervallet:

$$\begin{aligned} \left[y - z_{0.025} \sqrt{\frac{\sigma^2}{N}}, y + z_{0.025} \sqrt{\frac{\sigma^2}{N}} \right] &= \left[6.8108 - 1.96 \sqrt{\frac{0.060^2}{53}}, 6.8108 + 1.96 \sqrt{\frac{0.060^2}{53}} \right] \\ &= \underline{\underline{[6.7946, 6.8269]}}. \end{aligned}$$